

Bilag 1

Organisationer repræsenteret i Retsplejerådets følgegruppe

Forbrugerrådet
Forenede Danske Motorejere
Finansrådet
Realkreditrådet
Forsikring & Pension
HTS Interesseorganisationen
Dansk Industri
Dansk Handel & Service
Håndværksrådet
Byggeriets Firkant
Dansk InkassoBrancheforening
Danske Entreprenører
Liberale Erhvervs Råd
Foreningen af Statsautoriserede Revisorer
Dansk Ejendomsmæglerforening
De Danske Patentagenters Forening
Danmarks Rederiforening
Danske Speditører
Grundejernes Landsorganisation
Kommunernes Landsforening
Dansk Arbejdsgiverforening
Landsorganisationen i Danmark
Specialarbejderforbundet i Danmark
Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund
Det Danske Voldgiftsinstitut
Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed
Foreningen af Statsamtmand
Foreningen af Statsamtsjurister
Institut for Menneskerettigheder
Københavns Retshjælp
Århus Retshjælp
Danske Mediers Forum
Dansk Journalistforbund

Bilag 2

Retsafgifter

Indtægter fra retsafgifter

Tallene er angivet i 1.000 kr.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Civile sager	103.121	117.400	148.906	148.425	168.795	190.427	231.978
Fogedsager	97.163	92.552	99.621	96.098	99.566	109.182	101.711
Tinglysning	3.686	3.136	2.933	3.301	3.527	3.524	4.343
Skiftesager	37.043	81.989	99.749	103.727	109.820	108.107	110.869
Tvangsauktioner	12.781	10.712	9.143	9.373	9.731	10.799	12.846
Notarialforretninger	3.411	3.364	3.557	3.720	13.204	14.128	14.073
Udskrifter og at- ster	33.696	28.581	26.226	34.435	30.077	27.927	29.625
Diverse	0	0	0	0	10	19	13
I alt	290.900	337.733	390.135	399.078	434.730	464.114	505.458

Kilde: Domstolsstyrelsen

Bilag 3

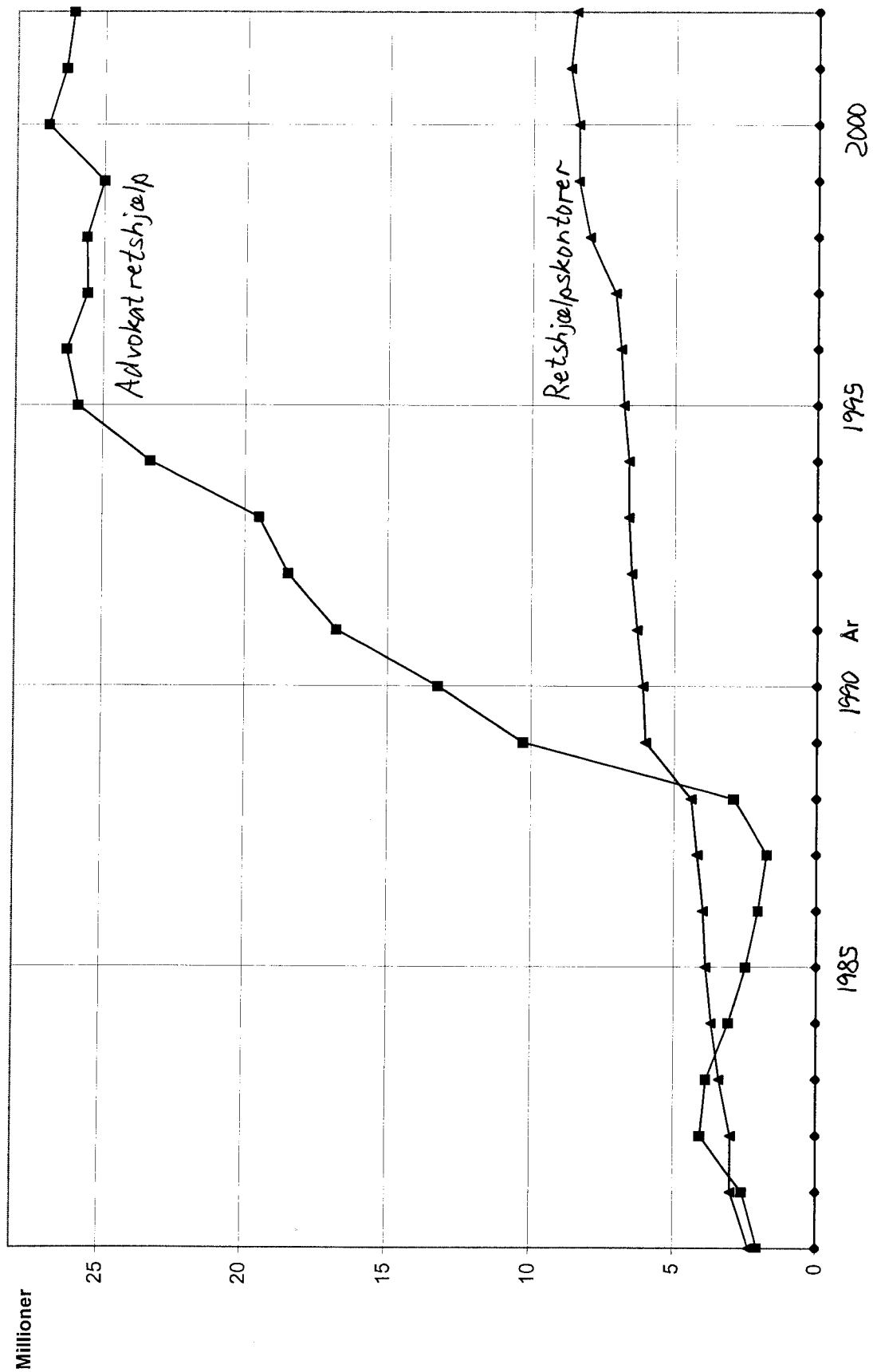
Retshjælp

1. Historisk oversigt over retshjælp ved domstolene og advokater	576
2. Udgifter til advokatretshjælp og retshjælpskontorer	577
3. Udgifter til advokatretshjælp, jf. retsplejelovens § 128	578
4. Anslået sagsantal for advokatretshjælp	579
5. Justitsministeriets bevilling til tilskud til retshjælpskontorer, jf. retsplejelovens § 128, stk. 5, 2. pkt.	580
6. Henvendelser til advokatvagterne	581
7. Personlige henvendelser til de private retshjælpsinstitutioner .	582
8. Private retshjælpsinstitutioner, som i 2000 modtog tilskud fra Justitsministeriet	583

1. Historisk oversigt over retshjælp ved domstolene og advokater

	Domstolene	Advokater
1919	(Dommerfuldmægtige yder retshjælp mod betaling som privat bi-beskæftigelse). Vederlagsfri retshjælp: stævninger i byretssager om formuerettigheder, hvis sagsøgeren er ubemidlet, eller kravet er under 50 kr.	Vederlagsfri retshjælp til ubemidlede: besværinger over øvrigheden, ansøgninger om fri proces og stævninger (gælder ikke København og Frederiksberg). Bevilges af politimesteren med rekurs til Justitsministeriet.
1930	Retshjælp mod betaling: visse anmeldelser og opgørelser, stævninger og den rent formelle affattelse af skøder, pantebreve og testamenter (gælder ikke København). Vederlagsfri retshjælp: stævninger i byretssager om formuerettigheder, hvis sagsøgeren er ubemidlet, eller kravet er under 50 kr.	
1959	Retshjælp mod betaling: visse anmeldelser og opgørelser (gælder ikke hvis sagen er omstændelig eller kræver særlige undersøgelser). Vederlagsfri retshjælp: stævninger i byretssager om formuerettigheder, hvis sagsøgeren er ubemidlet, eller kravet er under 50 kr.	
1970	Vederlagsfri retshjælp: visse anmeldelser og opgørelser (gælder ikke hvis retshjælpen vil være særlig tidskrævende).	Retshjælp mod delvis betaling: visse nærmere opregnede sagsområder (gælder fra 1979 også København og Frederiksberg). Advokaten påser selv, at betingelserne for at yde retshjælp er opfyldt.
1988		Retshjælp mod delvis betaling: alle sager med visse nærmere opregnede undtagelser.
1997	Vederlagsfri retshjælp: visse anmeldelser og opgørelser samt vejledning om retsstillingen (gælder ikke hvis retshjælpen vil være særlig tidskrævende).	Vederlagsfri retshjælp: ansøgning om fri proces.

2. Udgifter til advokatretshjælp og retshjælpskontorer

3. Udgifter til advokatretshjælp, jf. retsplejelovens § 128

1980	2.052.136 kr.
1981	2.608.077 kr.
1982	4.070.014 kr.
1983	3.877.829 kr.
1984	3.076.305 kr.
1985	2.510.593 kr.
1986	2.059.328 kr.
1987	1.745.325 kr.
1988	2.924.769 kr.
1989	10.268.438 kr.
1990	13.246.897 kr.
1991	16.788.292 kr.
1992	18.468.584 kr.
1993	19.494.649 kr.
1994	23.338.980 kr.
1995	25.858.206 kr.
1996	26.266.249 kr.
1997	25.555.632 kr.
1998	25.586.827 kr.
1999	24.999.150 kr. (alm.: 8.757.021; udv.: 16.242.129)
2000	26.919.014 kr. (alm.: 9.352.588; udv.: 17.566.426)
2001	26.328.631 kr. (alm.: 9.830.877; udv.: 16.497.754)
2002	26.076.198 kr. (alm.: 9.962.316; udv.: 16.113.879)

Kilder:

1980-1986: Betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring mv. s. 139

1987-1996: Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 642

1997-2002: Domstolsstyrelsen

Note 1. For 1980-1996 omfatter tallene formentlig Danmark, Færøerne og Grønland. For 1997-2002 omfatter tallene Danmark og Færøerne, men ikke Grønland. Udgifterne til retshjælp i Grønland udgjorde i 1997-2002 henholdsvis 16.500 kr., 30.750 kr., 29.500 kr., 24.600 kr., 39.305 kr. og 10.000 kr.

4. Anslået sagsantal for advokatretshjælp

Småsagsudvalget anslog følgende sagsantal for advokatretshjælp (jf. Småsagsudvalgets betækning nr. 1341/1997 s. 451-452):

1989	11.300
1990	14.400
1991	18.400
1992	20.200
1993	21.300
1994	21.800
1995	24.400
1996	24.800

Småsagsudvalget antog helt skønsmæssigt, at der i halvdelen af sagerne blev ydet udvidet retshjælp.

Tallene er beregnet ud fra udgiftstallene (jf. *underbilag 3*), idet det er forudsat, at der er i de enkelte sager er ydet retshjælp for maksimumbeløbene for henholdsvis almindelig og udvidet retshjælp, mens der til gengæld er set bort fra, at der ikke er nogen egenbetaling, når retshjælpen ydes til udfærdigelse af ansøgning om fri proces.

Småsagsudvalget gør udtrykkeligt opmærksom på, at denne indirekte opgørelsesmetode er forbundet med betydelig usikkerhed.

Anvendes Småsagsudvalgets opgørelsesmetode på de samlede udgiftstal for årene 1997-2002, fås følgende anslåede sagsantal:

1997	24.200
1998	24.200
1999	23.600
2000	25.500
2001	25.000
2002	24.500

Som anført af Småsagsudvalget må det reelle sagsantal dog antages at være lavere, jf. den særlige regel om vederlagsfri retshjælp til ansøgning om fri proces.

Københavns Byret har i april 2002 oplyst over for Retsplejerådet, at byretten årligt modtager 4.500-5.000 anmodninger om tilskud til advokatretshjælp.

5. Justitsministeriets bevilling til tilskud til retshjælpskontorer, jf. retsplejelovens § 128, stk. 5, 2. pkt.

1969-70	220.000 kr.
1970-71	150.000 kr.
1971-72	180.000 kr.
1972-73	200.000 kr.
1973-74	220.000 kr.
1974-75	335.000 kr.
1975-76	225.000 kr.
1976-77	365.000 kr.
1977-78	425.000 kr.
1978 (9 mdr)	315.000 kr.
1979	3.440.000 kr. (ydet tilskud: 2.001.687 kr.)
1980	3.440.000 kr. (ydet tilskud: 2.368.484 kr.)
1981	3.000.000 kr.
1982	3.000.000 kr.
1983	3.400.000 kr.
1984	3.700.000 kr.
1985	3.900.000 kr.
1986	4.000.000 kr.
1987	4.200.000 kr.
1988	4.400.000 kr.
1989	6.000.000 kr.
1990	6.100.000 kr.
1991	6.300.000 kr.
1992	6.500.000 kr.
1993	6.600.000 kr.
1994	6.600.000 kr.
1995	6.800.000 kr.
1996	6.900.000 kr.
1997	7.100.000 kr.
1998	8.000.000 kr.
1999	8.400.000 kr.
2000	8.400.000 kr.
2001	8.700.000 kr.
2002	8.500.000 kr.
2003	8.600.000 kr.

Kilder:

1969-1987: Betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring mv. s. 87

1988-1997: Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 639

1998-2003: Finansloven 2000, 2001, 2002 og 2003

Note. Bevillingen omfatter Danmark og Færøerne. Den grønlandske retsplejelov indeholder ikke regler om tilskud til retshjælpskontorer.

6. Henvendelser til advokatvagterne

	Antal henvendelser	Antal behandlede emner
1985	20.719	24.595
1986	20.952	24.801
1987	21.511	25.701
1988	23.351	28.007
1989	23.841	29.010
1990	24.315	29.010
1991	24.588	30.011
1992	25.371	30.686
1993	27.568	33.229
1994	25.430	30.912
1995	24.895	29.637
1996	23.026	27.293
1997	23.044	27.581
1998	19.472	23.183
1999	20.672	24.920
2000	21.126	25.158
2001	21.889	26.365

Kilder:

1985-1994: Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 640-641

1995-2001: Advokatsamfundet

7. Personlige henvendelser til de private retshjælpsinstitutioner

1985	14.128
1986	13.931
1987	15.542
1988	15.738
1989	16.628
1990	19.728
1991	20.565
1992	22.815
1993	22.171
1994	21.475

Kilde: Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 641

Note:

Hvor institutionerne blot har opgjort antallet af *henvendelser*, er dette taget som udtryk for antallet af personlige henvendelser, medmindre der i årsberetningen mv. er holdepunkter for andet. Tilsvarende gælder, hvor institutionerne har oplyst antallet af *sager* uden at anføre antallet af personlige henvendelser eller henvendelser.

Enkelte mindre retshjælpsinstitutioner har hverken oplyst antallet af sager eller henvendelser, og disse institutioner indgår ikke i statistikken.

En institution har ikke opgjort antallet af henvendelser for 1985-1989 og indgår derfor ikke i statistikken for disse år. I årene 1990-1994 indgår denne institution med mellem 600 og 800 personlige henvendelser om året. En anden institution har ikke opgjort antallet af henvendelser for 1985-1986 og indgår derfor ikke i statistikken for disse år. I årene 1987-1994 indgår denne institution med omkring 1.000 personlige henvendelser om året.

Der foreligger ikke nogen opgørelse over det samlede antal henvendelser til de private retshjælpsinstitutioner for perioden efter 1994. Det må dog antages, at antallet af henvendelser ikke er ændret væsentligt siden da, jf. herved de oplysninger om sagsantallet hos de ti største private retshjælpsinstitutioner, der fremgår af nedenstående oplysninger om de institutioner, som i 2000 modtog tilskud fra Justitsministeriet.

8. Private retshjælpsinstitutioner, som i 2000 modtog tilskud fra Justitsministeriet

Til brug for Retsplejerådets overvejelser om de private retshjælpsinstitutioner er der gennemført en nærmere analyse af de institutioner, som i 2000 modtog tilskud fra Justitsministeriet. Analysen er foretaget på grundlag af oplysninger fra Justitsministeriet om de ydede tilskud og fra retshjælpsinstitutionerne om de øvrige forhold. Som kilde materiale er navnlig benyttet retshjælpsinstitutionernes årsberetninger, årsregnskaber og hjemmesider. Det må antages, at oplysningerne overordnet set også er dækkende for de aktuelle forhold.

Antal institutioner

20 institutioner modtog tilskud fra Justitsministeriet i 2000. (Det bemærkes, at de samme 20 institutioner modtog tilskud i 2003).

Institutionernes alder

Nogle institutioner har eksisteret i lang tid, andre i kortere tid. Københavns Retshjælp (tidligere Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede) blev grundlagt i 1885 og er dermed så langt den ældste private retshjælpsinstitution i Danmark. Næstældst er Århus Retshjælp, der er oprettet i 1935, og herefter følger Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg, der er oprettet i 1946.

Gjellerupparkens Retshjælp (Århus) er oprettet i 1975, Esbjerg Retshjælp i 1979, Kritisk Retshjælp i 1980, Dannercentrets Retshjælp og Arbejdernes Retshjælp i Skive i 1983. SR-Bistand, Kofoeds Skoles Retshjælp og Dansk Kvindesamfunds Retshjælp (København og Kolding) er oprettet før 1983.

De nævnte tolv retshjælpsinstitutioner eksisterer fortsat, hvorimod de tre andre retshjælpsinstitutioner, som fandtes i 1983, siden er ophørt. Det drejer sig om Beboernes Juridiske Rådgivning (Århus) og Arbejdernes Retshjælp i Herning samt Odense Retshjælp, der er afløst af Retshjælpen i Vestergade (oprettet i 1991).

I perioden 1987-1997 blev ni nye retshjælpsinstitutioner godkendt som tilskudsberettigede. Det drejer sig om Studenterrådets Retshjælp (Århus), Frederiksbjerg Retshjælp (Århus), Mødrehjælpen af 1983, Kulturgyngens Rådgivning, Grønlændernes Hus, Retshjælpen i Vestergade (Odense) og Færøernes Retshjælp (stiftet 1995, åbnet 1996), der alle eksisterer endnu. Det drejer sig desuden om Randers Retshjælp for Ubemidlede, der ophørte i 1998, og Foreningen Grønlandske Børn, der ophørte i 2000.

Krims Retshjælp (Århus) blev godkendt som tilskudsberettiget i 1998.

Sammenfattende fordeler de nuværende 20 tilskudsberettigede retshjælpsinstitutioner sig på følgende måde:

- oprettet før anden verdenskrig: 2

- oprettet 1946-1983: 10
- oprettet 1987-1997: 7
- godkendt som tilskudsberettiget 1998: 1.

Tilskuddets størrelse

10 institutioner modtog mere end 100.000 kr. i tilskud. Disse 10 institutioner modtog tilsammen ca. 6 mio. kr., mens de øvrige 10 tilsammen modtog ca. ½ mio. kr.

4 institutioner modtog over ½ mio. kr. hver: Københavns Retshjælp (1,67 mio. kr.), Århus Retshjælp (1,55 mio. kr.), Gellerupparkens Retshjælp (875.000 kr.) og Mødrehjælpen (505.000 kr.).

Institutionernes formål

Nogle institutioner har kun til formål at yde retshjælp, mens retshjælp for andre institutioner kun udgør en del – og eventuelt kun en lille del – af deres aktiviteter. Blandt de 10 største tilskudsmodtagere har tre institutioner andre aktiviteter: Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg (social rådgivning), Krim og Mødrehjælpen. Navnlig for Mødrehjælpens vedkommende udgør retshjælp med tilskud fra Justitsministeriet kun en lille del af institutionens arbejde: Mødrehjælpen modtog 505.000 kr. i tilskud til retshjælp fra Justitsministeriet og anvendte ifølge sit regnskab i den anledning 767.174 kr. (og finansierede altså selv 262.174 kr.). Mødrehjælpens samlede omsætning er på ca. 20 mio. kr.

Institutionernes indtægter, formue og regnskaber

Nogle institutioner har ingen andre indtægtskilder end tilskuddet fra Justitsministeriet, mens andre institutioner også har andre indtægter. Blandt de 10 største tilskudsmodtagere har tre institutioner andre indtægtskilder af betydning. Det drejer sig om Mødrehjælpen, hvor det allerede er nævnt, at Mødrehjælpen selv finansierer ca. en tredjedel af udgifterne ved retshjælpen. Det drejer sig desuden om Københavns Retshjælp, som modtager ca. 1 mio. kr. årligt fra Varelotteriet og Landbrugslotteriet. Og endelig drejer det sig om Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg, der modtager betydelige tilskud fra kommuner (250.000 kr.) og LO (170.000 kr.), hvortil kommer fagforeningers og boligforeningers betaling for social rådgivning af deres medlemmer (130.000 kr.).

Institutionernes formueforhold er meget forskellige. Den største tilskudsmodtager – Københavns Retshjælp – havde ultimo 2000 en egenkapital på 2,35 mio. kr., mens den næststørste tilskudsmodtager – Århus Retshjælp – havde en negativ egenkapital på -100.000 kr., og de øvrige institutioner ligger herimellem, idet der ses bort fra Mødrehjælpen (egenkapital 5,6 mio. kr.) og Kofoeds Skole (egenkapital 33 mio. kr.), hvor retshjælp med tilskud fra Justitsministeriet kun udgør en meget lille del af institutionens aktiviteter.

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp kan der stilles krav om revision af regnskaberne. Seks institutioners regnskaber er ikke revideret (herunder to af de 10 største tilskudsmodtagere – nr. 9 og 10 for at være helt præcis), og tre andre institutioners regnskaber er ikke revideret af en statsautoriseret eller registreret revisor.

Rådgiverne

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp kan der gives tilskud til et rimeligt honorar til rådgiverne. Hos seks af de 10 største tilskudsmodtagere får rådgiverne honorar, hos to arbejder alle rådgivere frivilligt (Københavns Retshjælp og Kritisk Retshjælp) og hos to er der både lønnede og frivillige rådgivere (Mødrehjælpen og Krim). Mindst halvdelen af de andre 10 institutioner, som modtager tilskud fra Justitsministeriet, er helt eller delvis baseret på frivillig arbejdskraft.

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp skal retshjælpen ydes af rådgivere, der er tilstrækkeligt kvalificerede. I nogle institutioner er alle rådgivere færdiguddannede jurister, i nogle er der både færdiguddannede jurister og jurastuderende, og i nogle er der kun jurastuderende.

Der er stor forskel på antallet af rådgivere. Til illustration kan det nævnes, at Københavns Retshjælp har 110 rådgivere (halvdelen jurister, halvdelen jurastuderende), Århus Retshjælp har 32 rådgivere, Kritisk Retshjælp har 30 rådgivere (to tredjedel jurister, en tredjedel jurastuderende), Færøernes Retshjælp har 18 rådgivere, Gellerupparkens Retshjælp har 11 rådgivere (halvdelen jurister, halvdelen jurastuderende), og Studenterrådets Retshjælp i Århus har 7 rådgivere (alle jurastuderende).

Rådgivningen

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp skal retshjælp i det mindste ydes til personer med en indtægt under grænsen for at forfri proces og i de sagstyper, der kan gives advokatretshjælp i (dvs. alle sager undtagen offentlige straffesager, aktivt erhvervsdrivendes sager af overvejende erhvervsmæssig karakter, sager om gældssaner og sager, der angår eller er under behandling ved en forvaltningsmyndighed, såfremt det må antages, at vejledning og bistand i fornødent omfang gives af myndigheden, medmindre der er tale om administrativ rekurs).

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp skal retshjælpen som udgangspunkt mindst omfatte enkelte skriftlige henvendelser af sædvanlig art, idet der dog også kan gives tilskud til retshjælpsinstitutioner, der udelukkende yder mundtlig rådgivning.

Der er stor forskel på, i hvilket omfang institutionerne giver retshjælp ud over det minimum, som er en betingelse for at få tilskud.

Nogle institutioner går kun i begrænset uden for minimummet, og det gælder både med hensyn til indtægtsgrænsen, sagstyper og råd-

givningens omfang.

Nogle institutioner har en mere fleksibel indtægtsgrænse, og nogle har slet ikke nogen indtægtsgrænse, således at enhver uden hensyn til indtægt kan få rådgivning (det gælder for eksempel Århus Retshjælp, Gellerupparkens Retshjælp og Kritisk Retshjælp).

Der er næppe nogen institutioner, der yder rådgivning til aktivt erhvervsdrivendes sager af overvejende erhvervsmæssig karakter (ud over helt grundlæggende mundtlig rådgivning, når en person nu engang er mødt op i retshjælpen). Derimod er der flere institutioner, der yder rådgivning i straffesager. Flere institutioner yder også rådgivning i forvaltningssager, selv om der ikke er tale om administrativ rekurs.

Med hensyn til omfanget af retshjælpen er der nogle institutioner, der påtager sig en længerevarende sagsbehandling. Dette er navnlig relevant i sager, der verserer hos en forvaltningsmyndighed (typisk sociale sager eller udlændingesager), eftersom der her ikke gives fri proces.

En retshjælpsinstitution (Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg) nævner udtrykkeligt, at Retshjælpen modtager henvendelser vedrørende gældssanering, hvor skifteretten direkte har henvist den pågældende til at søge privat retshjælp. Retshjælpen anfører – korrekt – at sådan henvisning står i modstrid til de gældende vilkår for retshjælp, der er fastsat ud fra den forudsætning, at skifteretten vejleder om gældssanering, jf. herved retsplejelovens § 14, stk. 3. Retshjælpen finder det imidlertid velbegrundet, at rådgivning i gældsanerings-sager gives af en uafhængig institution, men det burde ifølge Retshjælpen udløse en forøgelse af tilskuddet. (Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg giver også udtryk for, at det påhviler de sociale myndigheder at rådgive om simple privatretlige problemstillinger (f.eks. med hensyn til lejeforhold eller skilsmisse), der fremkommer i forbindelse med behandlingen af en social sag, og at en myndighed, hvis afgørelse påklages (i praksis en kommune), bør bistå med at fremføre klagerens synspunkter under klagebehandlingen. Disse rådgivningsopgaver må imidlertid anses for at være omfattet af de gældende regler om advokatretshjælp og dermed af minimumskravet til de private retshjælpsinstitutioner).

Københavns Retshjælp henviser egnede sager til advokat, som bortset fra en egenbetaling på 200 kr. betales af Retsjælpen. Den retshjælpssøgende skal dog desuden selv betale retsafgift og andre positive udgifter. I 2000 betalte Københavns Retshjælp i alt 277.000 kr. for advokatbistand i 160 henviste sager. Det forholdsvis lave gennemsnitsbeløb pr. sag (1.731 kr.) skyldes naturligvis, at der i de fleste henviste sager søges og fås fri proces, således at advokaten betales af statskassen og ikke af Retshjælpen.

Egenbetaling

Ifølge vilkårene for at få tilskud til retshjælp kan der afkræves rets-

hjælpssøgende en egenbetaling, der ikke overstiger gebyret for at klage til Forbrugerklagenævnet (p.t. 80 kr.). Ingen af institutionerne opkræver gebyr.

Antallet af henvendelser

Der foreligger ikke sammenlignelige oplysninger om antallet af henvendelser eller sager ved retshjælpsinstitutionerne eller om disses fordeling på emner.

Til illustration kan det dog nævnes, at de største sagsområder i både Københavns Retshjælp og Århus Retshjælp (dvs. de to største i landet) er familie- og arveret og lejeret, som hver skriver sig for ca. en femtedel af henvendelserne. Hos Gellerupparkens Retshjælp er der fire store sagsområder (familie- og arveret, lejeret, socialret samt udlændingeret og indfødsret), der hver tegner sig for ca. 15 % af sagerne.

Med hensyn til sagsantallet kan følgende (ikke-sammenlignelige) oplysninger uddrages af årsberetninger mv. fra de ti største tilskudsmodtagere:

Institution	1997	1998	1999	2000
Københavns Retshjælp (nye henvendelser)	8.552	8.161	7.773	8.636
Århus Retshjælp (nye sager)	3.658	3.508	3.876	3.933
Gellerupparkens Retshjælp - personlige henvendelser - nye sager		1.630 334	1.808 399	1.801 543
Mødrehjælpen af 1983				
Esbjerg Retshjælp				
Retshjælpen i Vestergade (personlige henvendelser)				1.225
Arbejdernes Retshjælp i Silkeborg - personlige henvendelser (heraf nye) - sagsbehandlinger v. jurist/sekretær				647 (296) 844/266
Færøernes Retshjælp (henvendelser/sager)			368/48	353/48
Krims Retshjælp (nye sager)	—	643	1.036	
Kritisk Retshjælp (personlige henvendelser)			560	473

Tilskuddet til Københavns Retshjælp i 1998-2000 udgjorde 220 kr. pr. ny henvendelse, mens tilskuddet til Århus Retshjælp i 1998-2000

udgjorde 393 kr. pr. ny sag. Der mindes i den forbindelse om, at Københavns Retshjælp i modsætning til Århus Retshjælp har betydelige indtægter ud over tilskuddet fra Justitsministeriet. Københavns Retshjælps samlede indtægter i 1998-2000 udgjorde 354 kr. pr. ny henvendelse.

Tilskuddet til Gellerupparkens Retshjælp i 1998-2000 udgjorde 489 kr. pr. personlig henvendelse, og tilskuddet til Færøernes retshjælp i 1999-2000 udgjorde 569 kr. pr. henvendelse, mens tilskuddet til Krims Retshjælp i 1998-1999 udgjorde 151 kr. pr. ny sag, og tilskuddet til Kritisk Retshjælp i 1999-2000 udgjorde 208 kr. pr. personlig henvendelse.

Der mindes for en ordens skyld om, at tilskuddets størrelse afhænger af de tilskudsberettigede udgifter og ikke (direkte) af sagsantallet.

Bilag 4

Fri proces

Udgifter til fri proces

Tallene er angivet i 1000 kr.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Almindelige civile sager	72.199	74.477	77.222	81.046	83.157	83.764
Ægteskabssager	40.962	49.385	49.520	59.560	72.746	78.677
Faderskabssager	12.207	18.352	12.891	11.319	11.859	11.971
Værgemålssager	777	1.039	1.013	987	964	988
Gældssanering	43.630	40.494	35.713	33.134	32.098	34.752
Ægtefælleskifte	7.781	11.416	9.972	10.042	11.372	14.024
Likvidation af selskaber	4.310	2.508	3.446	2.783	3.087	5.332
Andre sager*	17.882	28.078	32.491	36.795	37.820	41.983
<i>Sagsomkostninger tilkendt statskassen</i>	-8.698	-8.503	-9.072	-12.209	-18.180	-11.253
I alt	191.050	217.246	213.198	223.457	234.923	260.238

*Fogedsager, tvangsauktioner, tinglysning, konkursboer, insolvente dødsboer samt bistandsadvokater i straffesager

Kilde: Domstolsstyrelsen

Note 1. Tallene omfatter Danmark og Færøerne, men ikke Grønland (2,0 mio. kr. i 2001 og 2,6 mio. kr. i 2002).

Note 2. Tallene omfatter ikke retshjælp til klagesager mod Danmark for internationale klageorganer (121.000 kr. i 2001 og 259.000 kr. 2002).

Statsamternes behandling af ansøgninger om fri proces

For hver sagskategori angives det samlede sagsantal, antallet af bevillinger, antallet af afslag og afslagernes opdeling på afslag af økonomiske grunde (indtægtsgrænsen) og afslag ud fra materielle betingelser (sagens art, rimelig grund til at føre proces mv.).

Eksempel (civile sager og skiftesager i 1989)

9.419 — samlet sagsantal

4.799 — bevillinger

4.620 — afslag

1.832 — afslag af økonomiske grunde

2.788 — afslag ud fra materielle betingelser

Det bemærkes, at det samlede sagsantal angiver antallet af afgørelser. Tallet er således mindre end det samlede antal ansøgninger, idet ansøgninger, der er tilbagekaldt eller i øvrigt bortfaldet, uden at statsamtet har truffet afgørelse, ikke er medregnet.

	Civile sager og skiftesager	Ægteskabs- sager	Forældremyn- dighedssager	I alt
1989	9.419 4.799 4.620 1.832 2.788	3.007 2.652 355 215 140	479 371 108 49 59	12.905 7.822 5.083 2.096 2.987
1990	9.463 4.797 4.666 1.743 2.923	3.090 2.715 375 219 156	585 453 132 55 77	13.138 7.965 5.173 2.017 3.156
1991	8.820 4.541 4.279 1.480 2.799	2.831 2.524 307 177 130	642 576 66 41 25	12.293 7.641 4.652 1.698 2.954
1992	8.862 4.732 4.130 1.315 2.815	2.661 2.376 285 144 141	802 609 193 90 103	12.325 7.717 4.608 1.549 3.059
1993	9.082 4.919 4.163 1.144 3.019	2.587 2.319 268 135 133	978 771 207 64 143	12.647 8.009 4.638 1.343 3.295

1994	9.023 4.950 4.073 <i>1.159</i> <i>2.914</i>	2.594 2.337 257 <i>140</i> <i>117</i>	1.102 894 208 53 <i>155</i>	12.719 8.181 4.538 <i>1.352</i> <i>3.186</i>
1995	9.935 5.615 4.320 <i>1.211</i> <i>3.109</i>	2.474 2.175 299 <i>140</i> <i>159</i>	1.161 947 214 55 <i>159</i>	13.570 8.737 4.833 <i>1.406</i> <i>3.427</i>
1996	8.419 4.799 3.620 988 <i>2.632</i>	2.472 2.214 258 <i>115</i> <i>143</i>	1.175 942 233 54 <i>179</i>	12.066 7.955 4.111 <i>1.157</i> <i>2.954</i>
1997	8.690 5.062 3.628 <i>1.122</i> <i>2.506</i>	2.289 2.065 224 <i>102</i> <i>122</i>	1.293 1.056 237 42 <i>195</i>	12.272 8.183 4.089 <i>1.266</i> <i>2.823</i>
1998	8.797 5.077 3.720 <i>1.039</i> <i>2.681</i>	2.501 2.252 249 <i>113</i> <i>136</i>	1.400 1.168 232 53 <i>179</i>	12.698 8.497 4.201 <i>1.205</i> <i>2.996</i>
1999	8.654 4.666 3.988 962 <i>3.026</i>	2.375 2.166 209 85 <i>124</i>	1.650 1.361 289 70 <i>219</i>	12.679 8.193 4.486 <i>1.117</i> <i>3.369</i>
2000	9.258 (627) 5.148 (425) 4.110 (202) <i>951 (54)</i> <i>3.159 (148)</i>	2.823 2.592 231 88 <i>143</i>	2.092 1.739 353 73 <i>280</i>	14.173 9.479 4.694 <i>1.112</i> <i>3.582</i>
2001	8.627 (666) 4.802 (469) 3.825 (197) <i>902 (54)</i> <i>2.923 (143)</i>	2.801 2.589 212 85 <i>127</i>	1.996 1.697 299 63 <i>236</i>	13.424 9.088 4.336 <i>1.050</i> <i>3.286</i>
2002	8.889 (676) 5.039 (463) 3.850 (213) <i>939 (59)</i> <i>2.911 (154)</i>	2.746 2.503 243 88 <i>155</i>	2.826 2.444 382 97 <i>285</i>	14.461 9.986 4.475 <i>1.124</i> <i>3.351</i>

Kilder:

1989-1994: Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 643

1995-2002: Indenrigsministeriet

Note. For 2000-2002 er antallet af afgørelser i skiftesager angivet i parentes.

Indenrigsministeriet har endvidere oplyst, at der i 2002 ifølge statsamternes timeregnskaber blev anvendt i alt 27 årsværk til sagsbehandling og vejledning vedrørende fri proces (heri indregnet generel ledelse og administration og hjælpefunktioner mv.).

Tidsforbruget fordelte sig med 8 % til ægteskabssager, 8 % til forældremyndighedssager, 81 % til almindelige civile sager og 3 % til skiftesager.

Civilretsdirektoratets behandling af ansøgninger om fri proces

Afgørelserne er opdelt i klagesager over statsamternes afslag på fri proces og Civilretsdirektoratets afgørelser i første instans. For hver kategori er angivet det samlede sagsantal, antallet af bevillinger og antallet af afslag. For 1997 og 1998 foreligger kun oplysninger om det samlede sagsantal.

Eksempel (klager over statsamternes afslag i 1999)

2.917 — samlet sagsantal

280 — bevillinger

1.637 — afslag

	Klager over statsamternes afslag på fri proces	Civilretsdirektoratets afgørelser i første instans	I alt
1997			2.750
1998			2.928
1999	1.917 280 1.637	1.061 386 675	2.978 666 2.312
2000	2.338 315 2.023	1.214 537 677	3.552 852 2.700
2001	2.140 272 1.868	1.102 472 630	3.242 744 2.498
2002	2.291 338 1.953	1.243 597 646	3.534 935 2.599

Kilde: Civilretsdirektoratet

Herudover har Civilretsdirektoratet i perioden 2000-2002 haft i alt 56 ansøgninger om retshjælp til klagesager mod Danmark for internationale klageorganer i henhold til konventioner om beskyttelse af menneskerettigheder.

Desuden har Civilretsdirektoratet i perioden 1998-2002 haft i alt 72 anmodninger i henhold til Europarådets konvention om formidling af ansøgninger om fri proces (Strasbourgoverenskomsten af 1977).

Civilretsdirektoratet har endvidere oplyst, at direktoratet anvender ca. 9 årsværk (1 kontorchef og 8 akademiske sagsbehandlere) på be-

handling af ansøgninger om fri proces samt om retshjælp til klagesager ved internationale klageorganer i henhold til menneskeretskonventioner. Hertil kommer behandling af ansøgninger om retshjælp til sager i udlandet om børnebortførelse.

Civilretsdirektoratet anslår løseligt, at ca. 2 årsværk medgår til behandling af ansøgninger om fri proces i sager om erstatning for personskade, ca. ½ årsværk i sager om ansættelsesforhold, ca. 1½ årsværk i sager om boliglejemål, ca. ½ årsværk i sager om ægteskab og forældremyndighed, ca. 1 årsværk i sager om sociale ydelser og ca. 2½ årsværk i andre sager. Det skal understreges, at der er tale om et meget løst skøn.

Byretssager med fri proces

Københavns Byret og retten i Århus gennemførte i perioden 1. marts 2003 til 1. juni 2003 en stikprøveundersøgelse om byretssager med fri proces. Domstolsstyrelsen har på grundlag heraf givet nedenstående oplysninger om byretssager med fri proces på landsplan.

Oplysningerne i skemaet er behæftet med en vis usikkerhed, idet beregningerne har som generel forudsætning, at Københavns Byret og retten i Århus er repræsentative for samtlige byretter. Hertil kommer den usikkerhed, der består i, at undersøgelsen bygger på en manuel optælling, ligesom der er foretaget et subjektivt skøn over, om en part med fri proces fik medhold i overvejende grad.

	Antal pr. år
Afsluttede tvistige sager (almindelige sager og boligrets-sager, <i>ikke</i> sager efter retsplejelovens kapitel 42-44)	38.960
Sager, hvor mindst én part har fri proces	3.970 (10 %)
Antal parter med fri proces	4.540
Antal parter med fri proces, som fik medhold i over- vejende grad	1.816 (40 %)
Sager, hvor mindst én part har både fri proces og rets- hjælpsforsikring	1.551 (39 %)
Antal parter med fri proces og retshjælpsforsikring	1.825 (40 %)
Sager, hvor mindst én part har fri proces, men <i>ikke</i> rets- hjælpsforsikring	2.419 (61 %)
Antal parter med fri proces uden retshjælpsforsikring	2.715 (60 %)

Bilag 5

Retshjælpsforsikring

Sammenligning mellem fri proces og retshjælpsforsikring

	Fri proces	Retshjælpsforsikring
Klagenævn	nej	nej
Voldgift	nej	ja
Udenretlige forligsforhandlinger	nej	ja
Retssager i udlandet	nej	ja
Tvangsfuldbyrdelse	ja	nej
<i>Sagstyper:</i>		
erhvervsmæssige sager	nej	nej
bagatelagtige sager	nej	nej
offentlige straffesager	nej	kun adhæsiionskrav
injuriesager	som hovedregel nej	kun hvis fuldt medhold
inkassosager (sagsøgte)	nej	nej
inkassosager (sagsøger)	nej	ja
ansættelsesforhold	ja	nej
skatter og afgifter	ja	nej
skilsmisse, separation, forældremyndighed, samværsret og underholdspligt	ja	nej(/ja*)
formueforholdet mellem ægtefæller, registrerede partnere eller samlevende	ja	nej
dødsbobehandling og arv	ja	nej

* Retshjælpsforsikringen omfatter retssager i udlandet om skilsmisse, separation, forældremyndighed, samværsret og underholdspligt. Retshjælpsforsikringen omfatter desuden ankesager i Danmark på disse områder, hvis sikrede har fået helt eller delvis medhold i foregående instans.

Forsikring & Pension har – på baggrund af en rundspørge blandt et repræsentativt udsnit af retshjælpsforsikringsselskaber – oplyst, at dækningsmaksimum for retshjælpsforsikringen ligger på mellem 75.000 kr. og 130.000 kr., og at forsikringens dækningsmaksimum skønsmæssigt overskrides i ca. 1 % af sagerne.

Udbetalinger på retshjælpsforsikringer

Tabel 1. Samlede udbetalinger (tallene er angivet i 1000 kr.)

	Familie	Parcelhus	Fritidshus	Auto	Lystfartøj	I alt
1987	17.166	53.483	1.806	1.584		74.039
1988	19.341	58.016	2.783	3.098		83.238
1989	22.954	51.727	2.373	1.744		78.798
1990	24.495	45.741	2.734	2.072		75.042
1991	24.528	41.176	2.627	2.049		70.380
1992	31.213	41.166	2.079	2.014	1.427	77.899
1993	33.066	42.454	2.374	2.421	1.272	81.587
1994	31.016	39.143	2.855	2.244	1.459	76.717
1995	29.033	45.996	3.431	1.592	1.194	81.246
1996	29.725	56.976	4.357	2.910	1.071	95.039
1997	35.851	70.774	4.520	3.443	1.052	115.640
1998	35.938	74.218	5.566	3.552	2.015	121.289
1999	40.968	76.315	5.614	4.085	1.386	128.368
2000	44.335	70.466	7.024	4.243	1.227	127.295
2001	51.147	78.243	8.233	4.640	1.836	144.099
2002	60.581	81.704	9.307	4.806	1.119	157.517

Kilde: Forsikring & Pension

Note 1. Tallene er baseret på oplysninger fra syv repræsentative selskabers udbetalinger og ud fra disse selskabers markedsandelse omregnet til hele markedet.

Note 2. Lystfartøjsforsikring er først indført i 1992.

Tabel 2. Antal anmeldelser

	Familie	Parcelhus	Fritidshus	Auto	Lystfartøj	I alt
1992	7.578	4.156	316	363	158	12.571
1993	6.811	4.229	283	349	117	11.789
1994	6.736	5.154	760	367	139	13.156
1995	6.599	5.392	452	441	97	12.981
1996	5.929	4.908	390	443	66	11.736
1997	5.874	5.540	377	438	95	12.324
1998	5.765	4.745	439	454	93	11.496
1999	5.728	4.565	517	440	60	11.310
2000	5.485	3.909	546	383	108	10.431
2001	5.758	3.877	450	393	51	10.529
2002	5.722	3.623	393	426	57	10.221

Kilde: Forsikring & Pension

Tabel 3. Udbetalinger pr. anmeldelse til forsikringsselskaberne

	Familie	Parcelhus	Fritidshus	Auto	Lystfartøj	I alt
1992	4.119	9.905	6.581	5.549	9.033	6.197
1993	4.855	10.039	8.380	6.933	10.848	6.921
1994	4.605	7.594	3.756	6.123	10.486	5.831
1995	4.400	8.530	7.591	3.606	12.291	6.259
1996	5.013	11.610	11.171	6.569	16.162	8.098
1997	6.103	12.776	11.985	7.868	11.122	9.383
1998	6.234	15.641	12.679	7.824	21.670	10.551
1999	7.152	16.717	10.859	9.284	23.100	11.350
2000	8.083	18.027	12.864	11.078	11.361	12.204
2001	8.882	20.181	18.296	11.807	36.000	13.686
2002	10.587	22.551	23.682	11.281	21.033	15.411

Kilde: Forsikring & Pension, jf. tabel 1 og 2

Bilag 6

Forholdet mellem Retsplejerådets forslag om fri proces og EF-direktivet om retshjælp og fri proces

I dette bilag sammenholdes Retsplejerådets forslag om fri proces med EF-direktivet om retshjælp og fri proces. Det bemærkes, at direktivet ikke gælder for Danmark, jf. nærmere *kapitel 3*, afsnit 2.

Retsplejerådets forslag om fri proces omfatter alle civile retssager. Retsplejelovens § 995 a, stk. 1, indeholder en regel om advokatbeskikkelse for forurettede i forbindelse med fremsættelsen af et borgerligt erstatningskrav i forbindelse med en straffesag (såkaldt adhæsionsproces). Reglen foreslås videreført som en regel om fri proces.

Retsplejerådets forslag omfatter dermed blandt andet de sager på det civil- og handelsretlige område, som er nævnt i direktivets artikel 1, herunder alle grænseoverskridende tvister, jf. direktivets artikel 2.

Retsplejerådets forslag behandler alle lige uden hensyn til nationalitet, bopæl eller sædvanligt opholdssted. Kravene til ligebehandling i direktivets artikel 2, stk. 2, andet afsnit, og artikel 4 er dermed opfyldt.

Efter Retsplejerådets forslag indebærer fri proces blandt andet beskikkelse af en advokat til at udføre sagen mod vederlag af statskassen og godtgørelse fra statskassen for udgifter, som med føje er afholdt i forbindelse med sagen, og virkningerne af fri proces omfatter også fuldbyrdelse af afgørelsen. Kravene i direktivets artikel 3, stk. 2, litra b, artikel 7 og artikel 9, stk. 1, er dermed opfyldt.

Dette gælder også i sager, der behandles efter småsagsprocessen, og direktivets artikel 3, stk. 3, er derfor ikke direkte relevant. Det bemærkes, at det princip om, at advokatbistand kan være påkrævet som følge af sagens kompleksitet, der fastslås i denne bestemmelse, også finder udtryk i Retsplejerådets forslag om henvisning af småsager til behandling efter almindelige procesregler.

Retsplejerådets forslag om egenbetaling er i overensstemmelse

med direktivets artikel 3, stk. 4.

Retsplejerådets forslag om tilbagebetaling af fri proces må antages at være i overensstemmelse med direktivets artikel 3, stk. 5.

Retsplejerådets forslag til økonomiske betingelser er i overensstemmelse med artikel 5, stk. 1-3. Bestemmelsen i stk. 4 kan opfyldes enten ved en særlig regel i de administrative forskrifter om opgørelsen af indtægtsgrundlaget, jf. herved bemærkningerne til lovudkastets § 1, nr. 11 (forslag til retsplejelovens § 325, stk. 2, 2. pkt.), eller ved, at fri proces i disse tilfælde meddeles med hjemmel i retsplejelovens § 329 om fri proces, uden at de almindelige betingelser er opfyldt (lovudkastets § 1, nr. 11).

Retsplejerådets forslag om, at retshjælpsforsikringsdækning skal være principal i forhold til fri proces, er i overensstemmelse med direktivets artikel 5, stk. 5.

Retsplejerådets forslag om rimelig grund til at føre proces må antages at være i overensstemmelse med direktivets artikel 6.

Kravene i direktivets artikel 3, stk. 2, litra a, og artikel 8, litra a, må antages at være opfyldt ved Retsplejerådets forslag om retshjælp med offentligt tilskud.

Direktivets artikel 9, stk. 2 og 3, indeholder regler om, at virkningerne af fri proces fortsætter under appel, uanset hvem af parterne der har appelleret, samt i forbindelse med anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelsen i en anden medlemsstat (i sidstnævnte tilfælde er det i den pågældende anden medlemsstat, at virkningerne af fri proces fortsætter). Samtidig giver stk. 4 mulighed for, at en bevilling af fri proces kan tages op til fornyet vurdering på et hvilket som helst tidspunkt, herunder på de stadier af sagen, der er nævnt i stk. 2 og 3.

Hvad angår den reelle adgang til fri proces, er Retsplejerådets forslag i overensstemmelse med direktivets artikel 9, stk. 2-4. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at direktivet skal fortolkes på den måde, at ordningen teknisk skal udformes på den måde, at fri proces-modtageren automatisk har fri proces til appelsagen henholdsvis i forbindelse med anerkendelse og fuldbyrdelse, således at en fornyet vurdering af bevillingen forudsætter en konkret beslutning fra fri proces-myndighedernes side. I så fald skal Retsplejerådets forslag tilrettes på det tekniske plan for at opfylde direktivet, da der efter rådets forslag automatisk (dvs. uden konkret beslutning) kræves en ansøgning i forbindelse med appel, medmindre parten med fri proces har fået medhold, og appellen er iværksat af modparten, samt i forbindelse med anerkendelse og fuldbyrdelse af en afgørelse fra en anden medlemsstat.

Direktivets artikel 10 om fri proces til pligtmæssige udenretslige procedurer må antages at være uden betydning for Retsplejerådets forslag.

Direktivets artikel 11 om fri proces til fuldbyrdelse af officielt bekræftede dokumenter fra en anden medlemsstat er opfyldt ved

Retsplejerådets forslag.

Retsplejerådets forslag, hvorefter ansøgninger om fri proces behandles af retten eller Civilretsdirektoratet, opfylder direktivets artikel 15, stk. 1 og 2. Såvel retten som Civilretsdirektoratet skal holde ansøgeren underrettet om behandlingen af ansøgningen og skal begrunde et eventuelt afslag på fri proces, jf. retsplejelovens § 218, stk. 1, 1. pkt. (kendelser skal ledsages af grunde), henholdsvis forvaltningslovens §§ 22-24 (begrundelse mv.).

Retsplejerådets forslag opfylder ligeledes direktivets artikel 15, stk. 3, om prøvelse af et afslag på fri proces. Når ansøgningen behandles af retten, kan et afslag fra en førstestansret appelleres i samme omfang som afgørelser vedrørende sagens realitet, og Civilretsdirektoratets afslag på fri proces kan efter flertallets forslag påklages til Procesbevillingsnævnet. (Mindretallet foreslår, at statsamtets afgørelse skal kunne indbringes for landsretten ved kære, hvilket ligeledes er i overensstemmelse med direktivet).

Retsplejerådets forslag må endvidere antages at opfylde direktivets artikel 15, stk. 4, da Procesbevillingsnævnet efter nævnets organisatoriske placering, sammensætning og sagsbehandling må anses som en domstol i denne bestemmelses forstand, selv om nævnet ikke efter dansk ret anses som en domstol.

Bestemmelserne i direktivets artikel 13 og 14 angår indgivelse og fremsendelse af ansøgninger om fri proces mellem myndighederne i forskellige medlemsstater. Bestemmelserne kan således først anvendes i Danmark, når direktivet er i kraft for Danmark, således at de andre medlemsstater er forpligtet til at anvende artikel 13 og 14 i forhold til Danmark. Bestemmelserne vil kunne opfyldes administrativt med hjemmel i den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter justitsministeren kan fastætte regler om indholdet af en ansøgning om fri proces og om de oplysninger, som ansøgeren skal meddele. Det samme gælder bestemmelsen i direktivets artikel 8, litra b, om bistand til oversættelse af ansøgningen og nødvendige bilag til ansøgningen, når ansøgningen indgives i bopælsstaten med henblik på videreformidling til forumstaten.

Bilag 7

Retsplejerådets udtalelse om Småsagsudvalgets betænkning

1. Justitsministeriets udvalg om en småsagsproces afgav den 16. oktober 1997 betænkning (nr. 1341/1997). Herefter blev betænkningen sendt til høring hos en række myndigheder og organisationer.

I overensstemmelse med udvalgets kommissorium er betænkningen herefter forelagt Retsplejerådet til udtalelse. Retsplejerådet har i sin behandling af betænkningen inddraget de høringssvar, Justitsministeriet har modtaget vedrørende betænkningen.

2. Småsagsudvalgets betænkning er afgivet af et bredt sammensat udvalg. Betænkningen indeholder en grundig gennemgang af de hensyn, der taler for og imod de ændringsforslag, der er indeholdt i betænkningens lovudkast. Disse hensyn er uddybet og fremhævet i de indkomne høringssvar.

Under Retsplejerådets drøftelser om betænkningen er fremdraget en række af de væsentlige spørgsmål, der peges på i betænkningen og i høringssvarene.

Det skal indledningsvis bemærkes, at Retsplejerådet i løbet af foråret vil indlede sit arbejde med at behandle Justitsministeriets kommissorium af 19. januar 1998 om en generel reform af den civile retspleje.

Retsplejerådet vil under dette arbejde skulle gennemføre selvstændige overvejelser om den retlige behandling også af mindre, civile sager. Det må forudses, at en sådan grundlæggende gennemgang af civilprocessen vil rejse tværgående spørgsmål og krav om sammenhæng i behandlingen af forskellige sagstyper. På grund af den anderledes problemstilling og de erfaringer, der eventuelt er indhøstet i mellemtiden, vil Retsplejerådet ved denne kommende gennemgang ikke nødvendigvis føle sig bundet af Småsagsudvalgets løsninger eller betragtningerne i nærværende udtalelse.

Idet rådet ved sin gennemgang har taget udgangspunkt i det i betænkningen indeholdte udkast til lov om ændring af retsplejeloven m.v. (betænkningen side 543 ff.), finder rådet herefter navnlig anledning til at fremdrage følgende:

Småsagsprocessens område

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 400) finder småsagsprocessens regler anvendelse på byretssager om dels krav, der har en økonomisk værdi af højst 20.000 kr., bortset fra sager om mangler ved fast ejendom, dels krav, der er afgjort af Forbrugerklagenævnet.

Retsplejerådet finder principielt, at reglen om anvendelsesområdet for småsagsprocessen bør indeholde færrest mulige undtagelser. Afgørende for, om en sag under den generelle værdigrænse på 20.000 kr. bør henvises til behandling ved byretten efter de almindelige procesregler, bør være en konkret vurdering af karakteren af de faktiske og retlige spørgsmål, sagen rejser, og sagens betydning for parterne, jf. den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 402, som er omtalt nedenfor.

Efter rådets opfattelse kan det ikke generelt antages, at småsagsprocessen vil være mindre egnet til behandling af sager om mangler ved fast ejendom, hvor egentlig syn og skøn ikke er påkrævet.

Retsplejerådet påpeger endvidere, at småsagsprocessen i vidt omfang tilsigter at udgøre et supplement og alternativ til nævnsbehandling. Efter rådets opfattelse er der ikke særlige forhold, der taler for, at sager, der er afgjort af Forbrugerklagenævnet, generelt er egnet til behandling under småsagsprocessens former. Også for så vidt angår disse sager bør der tages udgangspunkt i den almindelige værdigrænse.

Rådet foreslår derfor, at småsagsprocessens regler generelt anvendes i byretssager om krav, der har en økonomisk værdi af højst 20.000 kr.

Henvisning til behandling ved byret efter almindelige procesregler

Lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 402, stk. 1) regulerer rettens adgang til at henvise sager inden for småsagsprocessen til behandling ved byret efter almindelige procesregler, såfremt sagen angår særlig indviklede faktiske eller retlige spørgsmål eller har særlig betydning for en part. Efter forslaget kan retten alene henvise sagen, såfremt en af parterne anmoder om det.

Retsplejerådet finder, at retten også af egen drift (ex officio) bør kunne henvise sager, der efter en konkret vurdering ikke findes egnet til behandling i småsagsprocessen efter de i lovudkastet foreslåede kriterier. Dette bør også gælde, selv om parterne efter § 401, stk. 2, har vedtaget småsagsbehandling.

Efter den foreslåede bestemmelse i § 402, stk. 4, 2. pkt., kan rettens afgørelse om, at en sag i tilfælde af ændring af processtoffet henvises til behandling ved byret efter almindelige procesregler, ikke indbringes for højere ret.

Retsplejerådet finder, at den foreslåede kærebegrænsning bør udgå som unødvendig.

Kumulation af småsagskrav og andre krav

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 403) overlades det til retten at bestemme, hvilke procesregler der skal anvendes i tilfælde, hvor et småsagskrav ved byret behandles sammen med krav, der ikke omfattes af småsagsprocessen (kumulation).

Et *mindretal af Retsplejerådets medlemmer* (Peter Deleuran, Poul Holm og Bo Østergaard) bemærker vedrørende den foreslåede affattelse af retsplejelovens § 403:

Den foreslåede affattelse bygger på den forudsætning, at de foreslåede regler for behandling af småsager og de almindelige civilprocessuelle regler ikke ved anvendelsen af kumulationsreglerne i retsplejelovens §§ 249-251 bør betragtes som forskellige, jf. bemærkningerne i betænkningen side 203. Heraf følger, at småsagskrav i almindelighed kan kumuleres med krav, der behandles efter almindelige civilprocessuelle regler, men der gives ved den foreslåede bestemmelse en skønsmæssig adgang til at fravige småsagsreglerne.

Efter mindretallets opfattelse indebærer de foreslåede småsagsregler, ikke mindst appelreglerne, så væsentlige afvigelser fra de almindelige procesregler, at forudsætningen om samme procesregler ikke kan opretholdes. Den foreslåede bestemmelse vil indebære betydelig usikkerhed – og dermed uforudberegnelighed – med hensyn til, hvilke procesregler der skal finde anvendelse ved behandlingen af et kumuleret småsagskrav. En regel, hvorefter et småsagskrav kan kumuleres med krav, der behandles efter de almindelige procesregler, men således at den kumulerede sag behandles efter de almindelige regler, kunne overvejes, men er heller ikke uden betænkeligheder. Mindretallet mener, at en afklaring af spørgsmålet bør ske, men på grund af problemets karakter og principielle betydning først efter en nærmere udredning.

Flertallet (Poul Sørensen, Torsten Hesselbjerg, Karen Dyekjær-Hansen, Jørgen B. Jepsen, Jes Schiøler og Gorm Toftegaard-Nielsen) finder ikke grundlag for at foreslå ændringer i forhold til Småsagsudvalgets indstilling på dette punkt. Disse medlemmer lægger vægt på, at den af Småsagsudvalget foreslåede (fleksible) bestemmelse giver retten mulighed for at vælge den i den konkrete sag mest hensigtsmæssige behandlingsmåde.

Gennemførelse af sagen inden for rimelig tid

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 407) skal retten påse, at sagen uanset parternes anmodninger gennemføres inden for rimelig tid og uden unødvendigt ophold.

Retsplejerådet bemærker, at retten bl.a. i medfør af retsplejelovens § 150 generelt har en pligt til at sørge for, at sagen gennem-

føres uden unødvendige forsinkelser. Rettens pligt til at undgå langvarig sagsbehandling er endvidere blevet særlig understreget ved lov nr. 414 af 10. juni 1997 om hurtigere behandling af civile sager.

Rådet finder på den baggrund, at den foreslåede bestemmelse ved siden af § 150 kan misforstås og derfor bør udgå som overflødig.

Formkrav og fortrydelsesret ved rettens tilkendegivelser

Efter lovudkastets § 1, nr. 6 (retsplejelovens § 409) er et forlig kun bindende for en part, der møder uden advokat, hvis tilkendegivelsen er skriftlig og begrundet på samme måde som en dom. Herudover kan parten inden 1 uge træde tilbage fra forliget og anmode om dom i sagen.

Et mindretal af Retsplejerådets medlemmer (Jes Schiøler, Peter Deleuran, Poul Holm og Bo Østergaard) bemærker hertil: I byretterne slutes i dag et stort antal sager ved forlig, der indgås på grundlag af rettens oplysning (tilkendegivelse) om, hvad en dom vil gå ud på. Rettens tilkendegivelse foreligger undertiden i skriftlig form, svarende til præmisserne i en dom, men oplyses ofte kun mundtligt. Dommeren giver, alt efter sagens karakter og parternes ønske, en udførlig redegørelse for sine overvejelser og for resultatet og kan give parterne en frist til at meddele deres stilling. Fremgangsmåden er praktisk for retterne, der ikke skal bruge tid på at skrive en dom, og tilfredsstillende for parterne, der kan få en hurtigere og i formen forligsmæssig afslutning af sagen i alle de tilfælde, hvor man ikke vil (eller kan) indbringe sagen for landsretten. Fremgangsmåden er også ubetænkelig, fordi parterne altid kan kræve dom afsagt, og der er ingen grund til at tro, at parterne ikke vejledes omhyggeligt og tilstrækkeligt om deres retsstilling.

Såfremt forlig i småsager fremover kun kan indgås på grundlag af en skriftlig tilkendegivelse og med fortrydelsesret, vil det efter mindretallets opfattelse føre til, at tilkendegivelser stort set ikke vil blive benyttet, fordi fremgangsmåden vil medføre merarbejde for retterne i stedet for at virke besparende. Det vil være uheldigt, at man som led i en reform, der i øvrigt tilsigter hurtig og smidig sagsbehandling, uden tungtvejende grunde afskærer denne effektive og afprøvede fremgangsmåde.

Hertil kommer, at bestemmelsen vanskeligt lader sig anvende i tilfælde, hvor retten – efter parternes ønske eller accept – efter domsforhandlingen fremsender en skriftlig tilkendegivelse til overvejelse, og at der vil kunne opstå vanskelige afgrænsningsproblemer i forhold til forlig, der afsluttes på andet grundlag end en tilkendegivelse om sagens udfald.

Af den grund bør den foreslåede bestemmelse i § 409 efter mindretallets opfattelse udgå.

Flertallet (Poul Sørensen, Torsten Hesselbjerg, Karen Dyekjær-Hansen, Jørgen B. Jepsen og Gorm Toftegaard-Nielsen) finder ikke

grundlag for at foreslå ændringer i forhold til Småsagsudvalgets indstilling på dette punkt.

Inhabilitetsspørgsmål efter forligsmægling

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 410) kan parterne uden retssag få rettens bistand til forligsdrøftelser i småsager. Efter bestemmelsens stk. 6 kan en dommer, der forgæves har mæglet forlig, ikke senere behandle samme sag.

Retsplejerådet bemærker, at en dommer efter retsplejelovens almindelige regler skal vige sit sæde, når der foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed. Efter rådets opfattelse vil en dommer, der forgæves har mæglet forlig efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 410, efter omstændighederne kunne være inhabil ved en senere retssag om samme sagsforhold. Rådet finder imidlertid ikke, at dette spørgsmål bør afgøres ved en absolut regel som foreslået i betænkningen, men efter en konkret vurdering efter retsplejelovens almindelige regler.

Rettens vejledningspligt

Det er et centralt og væsentligt nyt element i småsagsprocessen, at retten skal yde parterne den nødvendige vejledning og bistand under sagen, så udgifter til advokat kan undgås. Den foreslåede bestemmelse i lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 411) indeholder på den baggrund en udvidelse af rettens materielle procesledelse i de tilfælde, hvor mindst én af parterne møder uden advokat (§ 411, stk. 1-4). Efter bestemmelsens stk. 5 yder retten herudover den part, der ikke møder ved advokat, den vejledning og bistand, der er nødvendig for varetagelse af partens interesser under sagen.

Retsplejerådet finder, at rettens pligter efter forslaget stk. 2-5 bør gælde, uanset om en part er repræsenteret ved advokat, således at retten altid udøver den procesledelse og yder den vejledning og bistand, som efter en konkret bedømmelse kræves til sagens oplysning og af hensyn til ligestilling mellem parterne. På den baggrund bør den foreslåede bestemmelse i § 411, stk. 1, udgå, og stk. 5 gælde, uanset om en part er repræsenteret ved advokat.

Nye former for bevisførelse

Småsagsprocessen indeholder i lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 414) som supplement til de kendte bevisformer nye former for bevisførelse. Der åbnes således mulighed for, at retten kan tillade mundtlig afhøring uden personlig tilstedeværelse (f.eks. telefonisk afhøring), ligesom bevisførelse efter rettens bestemmelse kan ske ved parts- og vidneerklæring afgivet skriftligt eller ved andet læsbart medie.

Retsplejerådet har ikke principielle indvendinger imod den foreslåede adgang til nye bevisformer efter rettens bestemmelse. Rådet

bemærker dog i den forbindelse, at bevisværdien af sådanne nye bevisformer må afgøres af retten efter en konkret vurdering. Rådet finder i øvrigt, at det kunne overvejes i samme forbindelse at åbne mulighed for, at parts- eller vidneerklæringer efter rettens bestemmelse kan afgives ikke blot skriftligt eller ved andet læsbart medie, men også ved f.eks. lyd- eller videobånd.

Skriftlig behandling

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 419, stk. 5) kan retten, når ingen af parterne modsætter sig det, beslutte i det hele at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Retsplejerådet bemærker, at det inden for retsplejelovens område er en principiel nydannelse, at sager i 1. instans skal kunne behandles på skriftligt grundlag. Retsplejerådet finder, at adgangen til skriftlig behandling i højere grad bør fremstå som en undtagelsesbestemmelse under hensyn til grundlovens § 65 om offentlighed og mundtlighed i retsplejen. Retten bør således kun kunne træffe bestemmelse om skriftlig behandling af en sag efter en konkret vurdering, og hvor offentlige interesser ikke åbenbart taler imod det. Skriftlig behandling bør således ikke alene bero på parternes vedtagelse. Bestemmelsen bør ændres i overensstemmelse hermed.

Der er i høringssvarene peget på, at især erhvervsdrivende kan have problemer med at skulle sagsøge i geografisk spredte retskredse, fordi det forudsættes, at de møder personligt i stedet for ved advokat. I den forbindelse er det foreslået, at en sagsøger skal kunne angive, at han ikke ønsker at møde personligt til et forberedende møde. I så fald skal den sagsøgte fremstilling sendes til sagsøgeren til dennes kommentarer inden for en kortere frist.

Retsplejerådet bemærker, at en ordning som den foreslåede ligger inden for, hvad retten kan bestemme i medfør af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 419, stk. 5.

Udeblivelsesdomme

Lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 420) regulerer adgangen til at afsige udeblivelsesdom ved udeblivelse fra retsmøder eller domsforhandling.

Retsplejerådet finder, at det i lovforslaget bør præciseres, i hvilke tilfælde disse udeblivelsesdomme skal forkyndes.

Adgangen til at ændre processtoffet under domsforhandlingen

Lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 422) regulerer de såkaldte koncentrationsregler, dvs. reglerne om adgangen til at ændre processtoffet (påstande, anbringender eller beviser) efter afslutningen af forberedelsen. Efter bestemmelsen skal retten ved ændringer under domsforhandlingen tage særlig hensyn til, om sagens omfang og varighed vil stå i rimeligt forhold til sagens værdi. Det præciseres, at udsættelse af domsforhandlingen kun bør ske i ganske særlige til-

fælde.

Retsplejerådet finder, at bestemmelsen bør udgå som overflødig.

Udformning af domme i småsager

Efter lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 425, stk. 2, 1. pkt.) skal domme i småsager udfærdiges på særlige blanketter efter regler fastsat af justitsministeren.

Retsplejerådet finder, at der i bemærkningerne til et lovforslag om småsagsprocessen kan være en særlig anledning til at præcisere, at domme bør udfærdiges i et også for lægmand klart og forståeligt sprog. Rådet kan derimod ikke tilslutte sig forslaget om en obligatorisk blanketordning, navnlig ikke for så vidt angår dommens begrundelse (præmisser).

Efter forslaget til retsplejelovens § 425, stk. 1, skal et eksemplar af rettens afgørelse sendes til parterne.

Retsplejerådet finder, at det bør præciseres, at retten samtidig skal vejlede parterne om appelreglerne. Det bør i øvrigt samtidig præciseres, at retten efter modtagelse af et kæreskrift ved almindeligt brev bør orientere indkærede om, at afgørelsen er kæret, og at den pågældende vil modtage ydeligere underretning fra landsretten.

Fri proces i sager, der kan indbringes for Forbrugerklagenævnet

Lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 428) indeholder reglerne om fri proces i småsagsprocessen. I § 428, stk. 3, opregnes en række sagskategorier, der generelt er undtaget fra fri proces i småsager. Efter § 428, stk. 3, nr. 2, kan der ikke meddeles fri proces, når sagen efter den almindelige regel i retsplejelovens § 361, stk. 1, efter anmodning kan indbringes for Forbrugerklagenævnet eller for et klage- eller ankenævn, der er godkendt af Forbrugerklagenævnet.

Retsplejerådet bemærker, at det er en økonomisk, politisk afvejning, som må være afgørende for, om undtagelserne i stk. 3 skal være gældende.

Retsplejerådet finder dog, at det navnlig bør overvejes, om der er særlige grunde, der taler for at undtage sager, der hører under Forbrugerklagenævnets eller et godkendt klage- eller ankenævns kompetence, fra småsagsprocessens særlig lempelige adgang til fri proces. En sådan undtagelse vil væsentligt begrænse en forbrugers mulighed for frit at vælge mellem at anlægge en småsag ved domstolene og at indbringe den for et klagenævn.

Appelfrist

Lovudkastets § 1, nr. 6, (retsplejelovens § 429) indeholder reglerne om appel af domme til landsretten. Appel af domme afsagt efter reglerne om småsagsproces sker ved kære. Kærefristen er efter forslaget 2 uger. I de tilfælde, hvor kære forudsætter Procesbevillingsnævnets tilladelse, skal ansøgning herom indgives inden 14 dage.

Retsplejerådet finder, at den foreslåede frist for kære eller for an-

søgning om kæretilfælde bør forlænges til 4 uger. En kærefrist på 4 uger vil i øvrigt svare til kærefristen i fogedsager, jf. retsplejelovens § 586, som også omfatter appel af afgørelser om sagens realitet.

Kompetence til at behandle småsager

Et mindretal i Småsagsudvalget finder, at det af loven bør fremgå, at alene udnævnte dommere og fuldmægtige, der efter konstitution i landsretten er fundet egnet til at blive dommer, bør kunne behandle småsager. Udvalgets flertal finder, at spørgsmålet om, hvilke medarbejdere ved retten der kan behandle småsagerne, ikke bør reguleres ved lov. Flertallet er af den opfattelse, at det bør henlægges til chefen for det enkelte embede – under nøje hensyntagen til den pågældende dommerfuldmægtig eller retsassessors kvalifikationer – at afgøre, i hvilket omfang og i hvilke sager det enkelte dommerembedes dommerfuldmægtige og retsassessorer skal beklæde retten. Efter flertallets opfattelse bør småsager også kunne behandles af dommerfuldmægtige, der har kvalifikationer og erfaring, som fuldt ud kan sidestilles med det, der er almindeligt for de fuldmægtige, der har været konstitueret i landsretten og er fundet egnet til at blive dommere.

Retsplejerådet kan tilslutte sig flertallets opfattelse.

Forslag til særlige regler om pantebreve i mortifikationsloven

Småsagsprocessen omfatter ikke mortifikationssager. I det i betænkningen indeholdte lovudkasts § 2 foreslås imidlertid ændringer i mortifikationsloven, hvorefter retten i sager om mortifikation af pantebreve skal yde personer, der ikke er repræsenteret ved advokat, vejledning og praktisk bistand svarende til, hvad der gælder i småsagsprocessen.

Retsplejerådet foreslår, at dette spørgsmål, der er uden sammenhæng med småsagsprocessen i øvrigt, udskydes til senere behandling.

3. Med de under pkt. 2 anførte bemærkninger kan et *flertal af Retsplejerådets medlemmer* (Poul Sørensen, Peter Deleuran, Torsten Hesselbjerg, Poul Holm, Jes Schiøler, Gorm Toftegaard-Nielsen og Bo Østergaard) anbefale, at der gennemføres nye regler om behandling af småsager og inkassosager i overensstemmelse med Småsagsudvalgets flertals forslag.

Et *mindretal af Retsplejerådets medlemmer* (Karen Dyekjær-Hansen og Jørgen B. Jepsen) er af den opfattelse, at Småsagsudvalgets betænkning ikke bør resultere i fremsættelse af et selvstændigt lovforslag om ændring af retsplejeloven. Det lovforslag, der er anført i betænkningen, indebærer ganske betydelige og principielle ændringer vedrørende domstolenes arbejdsmåde og struktur, hvilke ændringer alene bør overvejes ved en samlet vurdering af domstolenes forhold.

Dette perspektiv accentueres af det forhold, at Justitsministeriet ved skrivelse af 23. december 1997 har udsendt en anmodning om, at der nedsættes en kommission med den opgave at undersøge og overveje en række spørgsmål vedrørende domstolsstrukturen og domstolenes varetægelse af administrative opgaver, og det forudsættes i denne forbindelse, at arbejdet bliver tilrettelagt således, at det kan være afsluttet inden udgangen af år 2000.

Der er, som anført foran, tillige af Justitsministeriet afgivet et kommissorium af 19. januar 1998 om en generel reform af den civile retspleje, hvilket arbejde skal gennemføres af Retsplejerådet, suppleret med medlemmer indstillet af præsidenterne for Østre og Vestre Landsret og af Dommerforeningen samt yderligere 2 professorer tillige med en følgegruppe bestående af repræsentanter for erhvervsorganisationer og forbrugerrepræsentanter m.v.

Der vil således kunne indtræde en situation, hvorefter der sideløbende ville kunne forekomme behandling af overvejelser om småsagsproces både i Folketinget, i Retsplejerådet og i den omtalte kommission vedrørende domstolsstrukturen.

Et sådant forløb vil være meget uhensigtsmæssigt, hvorfor mindretallet foreslår, at Småsagsudvalgets betænkning indgår som arbejdsmateriale ved det nært forestående arbejde i Retsplejerådet og i Strukturkommissionen.

Det vil derved blive muligt at sikre en sammenhængende løsning på de specielle problemer, der foreligger ved behandlingen af retssager om mindre civile krav.

Mindretallet skal supplerende bemærke, at forslaget i Småsagsudvalgets betænkning, som fremhævet i flere høringssvar, vil indebære væsentlige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder og forringelse af parterers stilling under de omtalte sagers behandling.

En samlet behandling i Retsplejeråd og Strukturkommission vil sikre, at særregler vedrørende behandling af mindre civile krav fastlægges med mindst mulig tilsidesættelse af de nævnte fundamentale hensyn.

Mindretallet kan på den baggrund ikke anbefale, at der gennemføres nye regler om behandling af småsager i overensstemmelse med Småsagsudvalgets flertals forslag.

4. Retsplejerådet havde ved afgivelsen af udtalelsen følgende sammensætning:

Højesteretsdommer Poul Sørensen (formand)
Landsdommer Peter Deleuran
Advokat Karen Dyekjær-Hansen
Afdelingschef Torsten Hesselbjerg
Dommer Poul Holm
Advokat Jørgen B. Jepsen
Dommer Jes Schiøler

Professor, lic.jur. Gorm Toftegaard-Nielsen
Dommerfuldmægtig Bo Østergaard

Som sekretær for rådet har fungeret fuldmægtig Birgitte Grønberg Juul. Kontorchef Jens Kruse Mikkelsen har fungeret som sekretariatsleder.

26. februar 1998

Poul Sørensen
Peter Deleuran
Karen Dyekjær-Hansen
Torsten Hesselbjerg
Poul Holm

Jørgen B. Jepsen
Jes Schiøler
Gorm Toftegaard-Nielsen
Bo Østergaard

Jens Kruse Mikkelsen
Birgitte Grønberg Juul

Dato: 10. december 2003
Kontor: Budget- og Planlægnings-
kontoret
Sagsnr.: 2003-023-0111
Dok.: SLA20592

N O T A T

om

de økonomiske og administrative konsekvenser af Retsplejerådets forslag

I det følgende gives en oversigt over hovedelementerne i Retsplejerådets forslag om "Adgang til domstolene" med henblik på en vurdering af de økonomiske og administrative konsekvenser heraf.

1. Retsafgifter

Hovedpunkterne i Retsplejerådets forslag om ændringer i retsafgifter er følgende:

- fastsættelse af retsafgiften til 500 kr. i sager om krav på højst 50.000 kr.,
- fastsættelse af et loft over retsafgiftens størrelse på 100.000 kr. i formueretlige sager og på 4.000 kr. i sager om prøvelse af myndighedsudøvelse,
- omlægning af retsafgiften så en fjerdedel af den samlede retsafgift betales ved sagens anlæg, og tre fjerdedele betales for domsforhandlingen samt
- forhøjelse af retsafgiften i alle ankesager i landsretten.

Domstolsstyrelsen har foretaget nogle skønsmæssige beregninger af konsekvenserne af forslagene for byretterne.

Hvad angår det første punkt - fastsættelse af retsafgiften til 500 kr. i sager om krav på højst 50.000 kr. - ville dette ifølge Domstolsstyrelsens skønsmæssige beregninger isoleret set have medført et provenutab på i størrelsesordenen 13,4 mio. kr. i 2002 alene ved byretterne. For så vidt angår det tredje punkt har Domstolsstyrelsen skønnet, at den foreslåede omlægning af retsafgiften mellem sagsanlæg og domsforhandling isoleret set ville have medført et provenutab på i størrelsesordenen 24,9 mio. kr. i 2002 alene for byretssager.

Domstolsstyrelsen har i tilknytning hertil udarbejdet en model, hvor de samlede konsekvenser af Retsplejerådets forslag om retsafgifter er beregnet for byretterne på grundlag af oplysninger om antallet af sager i forskellige kategorier og sagsværdiintervaller.

Det samlede provenutab i byretssager som følge af de foreslåede ændringer i retsafgifter har Domstolsstyrelsen skønsmæssigt opgjort til 43 mio. kr., hvis de foreslåede regler havde været gældende i 2002, men tallet er behæftet med betydelig usikkerhed. Der er således tale om et betydeligt provenutab, idet den faktisk betalte retsafgift i 2002 udgjorde 121,7 mio. kr. ved byretterne.

Det har ikke været muligt at opgøre de provenumæssige konsekvenser af de ændrede retsafgifter for landsretssager (1. og 2. instans) og højesteretssager (2. og 3. instans). Det skyldes, at Domstolsstyrelsen ikke har været i besiddelse af statistiske oplysninger om bl.a. sagskategorier og sagsværdiintervaller, der har gjort det muligt at foretage tilsvarende beregninger af konsekvenserne ved de overordnede retter.

Også for landsretterne og Højesteret vil forslagene imidlertid kunne have ret betydelige konsekvenser. For landsretssager vil forhøjelsen af retsafgiften i ankesager isoleret set give et større provenu for staten, mens de tre øvrige hovedpunkter i forslaget vil give et mindre provenu. For Højesteretssager vil alle de foreslåede ændringer i retsafgifter give et mindre provenu for staten. Den faktiske betalte retsafgift i 2002 udgjorde 32,4 mio. kr. i landsretterne og 70,6 mio. kr. i Højesteret.

Et – godt nok ekstraordinært – eksempel på forslagets konsekvens for de overordnede retter er, at der i 2002 i en enkelt sag ved Højesteret (om Københavns Havn) blev betalt en retsafgift på ca. 50 mio. kr. Det foreslåede loft over retsafgiftens størrelse ville således i denne sag have medført en mindreindtægt for staten på ca. 49,9 mio. kr.

Det bemærkes, at der også vil kunne forekomme ændringer i statens indtægter fra retsafgifter som følge af adfærdsændringer. Det må således forventes, at de foreslåede nedsættelser af afgifterne i givet fald vil betyde, at flere sager anlægges ved domstolene, hvilket vil føre til merindtægter.

Som det fremgår, er det ikke muligt præcis at angive de økonomiske konsekvenser af Retsplejerådets forslag til ændringer af retsafgifterne. Det må imidlertid forventes, at der samlet set vil blive tale om endog betydelige mindreindtægter for statskassen.

2. Sagsomkostninger

Forslaget om forhøjelse af de standardbeløb, der udmåles til dækning af advokatsalær i forbindelse med tilkendelse af sagsomkostninger, medfører, at der i civile sager af sædvanlig karakter, som ikke behandles efter småsagsprocessen, sker en tilnærmelse mellem tilkendte sagsomkostninger og faktisk betalte advokatsalærer.

Dette vil have omkostningsmæssig betydning for sagens parter, herunder staten i de sager, hvor staten er part, i det omfang den foreslåede ordning indebærer en højere dækning end hidtil. I tilfælde, hvor staten bliver pålagt at betale modpartens udgifter, vil dette medføre en merudgift i forhold til den nuværende ordning, mens det modsatte vil være tilfældet i de tilfælde, hvor det er modparten, der bliver pålagt at betale statens advokatudgifter. Justitsministeriet er ikke i besiddelse af oplysninger om, hvorledes sagerne fordeler sig mellem de to kategorier

eller om, i hvilket omfang de tilkendte sagsomkostninger dækker de faktisk betalte advokatsalærer.

Herudover vil en forhøjelse af standardbeløbene have en indirekte omkostningsmæssig betydning for staten og retshjælpsforsikringsselskaberne i sager, hvor der skal udmåles salær til en beskikket advokat for en part, der har fri proces eller retshjælpsforsikring.

Det er ikke muligt at opgøre de samlede provenumæssige konsekvenser af forslaget for staten.

3. Retshjælp

Retsplejerådets forslag indebærer, at vederlaget til advokater for advokatretshjælp skal forhøjes med ca. 2/3 i forhold til de nugældende takster. Dette vil betyde øgede udgifter for staten i forbindelse med det offentlige tilskud til advokatretshjælp. Endvidere vil forhøjelsen medføre, at de rådeøgendes egenbetaling fremover vil komme til at udgøre et større beløb.

Det bemærkes, at det af bilag 3 til Retsplejerådets betænkning - på grundlag af oplysninger fra Domstolsstyrelsen - fremgår, at statens udgifter til advokatretshjælp i 2002 udgjorde godt 26 mio. kr. Den forslåede ordning må således forventes at medføre merudgifter på op til 16-18 mio. kr. årligt.

4. Fri proces og retshjælpsforsikring

Efter forslaget hæves indtægtsgrænsen for meddelelse af fri proces for samlevende fra den nugældende grænse på 284.000 kr. til 350.000 kr. Forhøjelsen af indtægtsgrænsen for samlevende har det formål, at en større del af befolkningen vil opfylde betingelserne for at få fri proces. Dette vil - alt andet lige - føre til, at statens udgifter til fri proces vil stige.

For at beregne, hvor meget udgifterne vil stige, hvis de foreslåede forhøjelser gennemføres, vil det bl.a. være nødvendigt at vide, hvor mange personer, der opfylder de nuværende økonomiske betingelser, og hvor mange flere, der vil opfylde de ændrede økonomiske betingelser. Justitsministeriet bekendt foreligger der ikke statistiske oplysninger, der gør det muligt at opgøre, hvor mange flere, der vil opfylde de økonomiske betingelser for fri proces ved en forhøjelse af indtægtsgrænsen til 350.000 kr.

Forslaget om at indføre en egenbetaling på op til 1000 kr. vil omvendt medføre, at statens udgifter til fri proces nedsættes pr. sag.

Som det fremgår, er det ikke muligt at foretage et nærmere skøn over de øgede udgifter for staten som følge af forslaget. Det bemærkes dog, at det af betænkningens bilag 4 - på grundlag af oplysninger fra Domstolsstyrelsen - fremgår, at statens nettoudgifter til fri proces (i alle kategorier) i 2002 udgjorde godt 260 mio. kr. En forhøjelse af indtægtsgrænsen for samlevende af den anførte størrelse må forventes at ville medføre, at væsentligt flere vil opfylde de økonomiske betingelser for at opnå fri proces, hvorfor der må forventes en betydelig forøgelse af udgifterne til fri procesordningen.

De foreslåede ændringer i kompetencen til at meddele fri proces indebærer en omgaveomlægning mellem statslige myndigheder, idet statsamternes opgaver med fri proces bortfalder, domstolene får kompetence til at meddele fri proces i visse sager, Civilretsdirektoratet får nye opgaver med fri proces og Procesbevillingsnævnet som noget nyt bliver rekursinstans i forhold til Civilretsdirektoratets afgørelser om fri proces. En gennemførelse af den ændrede kompetencefordeling forudsættes i det væsentlige samlet set at være udgiftsneutral for staten, bortset fra visse etableringsudgifter.

Som det fremgår er det ikke muligt at angive de økonomiske konsekvenser af Retsplejerådets forslag om fri proces. Det må imidlertid forventes, at der samlet set vil blive tale om betydelige merudgifter for staten.

5. Inkassoprocess

Forslaget om indførelse af en valgfri forenklet fremgangsmåde for retlig inddrivelse af ubestridte pengekrav på højst 50.000 kr. vil medføre, at civilretterne får færre inkassosager, og at fogedretterne får nye opgaver i forbindelse med inkassosagers behandling. Det må antages, at der i det væsentlige alene sker en omlægning af opgavefordelingen mellem civilretterne og fogedretterne, således at forslaget – når der bortses fra en overgangsperiode – som udgangspunkt er udgiftsneutralt for retterne samlet set.

En gennemførelse af forslaget kan betyde en øget tilgang af inkassosager til domstolene. Dette vil i givet fald medføre et merarbejde hos domstolene – særligt i fogedretterne.

Det indgår i forslaget, at der skal opkræves en lavere retsafgift for inkassosager, der behandles efter den forenkledte fremgangsmåde. Hertil kommer, at forslaget indebærer en afgiftslempelse i forhold til gældende fogedretsafgifter, når det drejer sig om udlæg. Disse retsafgiftslempelser, der er beskrevet nærmere i betænkningens kapitel 10, afsnit 2.3.10, vil medføre et yderligere provenutab for staten, ud over hvad der fremgår af punkt 1.

Justitsministeriet er ikke umiddelbart i besiddelse af oplysninger om, hvor mange sager med en sagsgenstand på mindre end 50.000 kr., som vil være omfattet af den foreslåede ordning, og det er dermed ikke muligt at skønne over, hvor stort et provenutab, der bliver tale om.

6. Småsagsproces

Forslaget om en særlig procesform til behandling af sager om krav på højst 50.000 kr. vil som udgangspunkt medføre merudgifter for staten til etablering og drift af sekretariater ved de enkelte byretter, der skal varetage sagernes forberedelse. Retsplejerådets forslag indebærer imidlertid, at forslaget om småsagsprocessen i givet fald vil skulle gennemføres i forbindelse med en retskredsreform. En sådan vil under alle omstændigheder forudsætte betydelige ændringer i den måde, retternes arbejde tilrettelægges og udføres. Til sin tid vil der i givet fald skulle foretages en samlet vurdering af ressourcebehovet og fordelingen heraf.

En gennemførelse af forslaget om småsagsprocessen vil isoleret set på den ene side betyde et merarbejde i byretterne som følge af sagsforberedelsen i sekretariaterne. På den anden side vil

forslaget indebærer en ressourcebesparelse i byretterne i form af nedsat retssalstid. Endvidere vil statens udgifter til fri proces blive reduceret i de sager, der behandles i småsagsprocessen.

Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at angive forslagens samlede økonomiske og administrative konsekvenser for staten.

For borgere og virksomheder vil den forenkede procesform betyde, at det bliver billigere at gennemføre en mindre retssag ved domstolene. Denne omkostningslettelse vil også til dels gøre sig gældende i forhold til retshjælpsforsikringsselskaberne.

7. Konklusion

Som det fremgår af ovenstående er det forbundet med store vanskeligheder og betydelig usikkerhed at skønne over de samlede økonomiske konsekvenser af Retsplejerådets forslag.

Forslagene vil samlet set medføre betydelige merudgifter/mindreindtægter for staten. Det er imidlertid ikke alle forslag, der forventes at få lige store økonomiske og administrative konsekvenser for staten. Forslaget om ændringer i retsafgifter og forslaget om ændring af indtægtsgrænsen for meddelelse af fri proces for samlevende vil have meget betydelige økonomiske konsekvenser for staten. Indførelse af en særlig småsagsproces vil også have væsentlige økonomiske og administrative konsekvenser for retterne, men vil i givet fald skulle ske i forbindelse med en retskredsreform.

På baggrund af en skønsmæssig vurdering er det Justitsministeriets opfattelse, at en gennemførelse af Retsplejerådets samlede forslag vil medføre betydelige merudgifter/mindreindtægter for staten, der formentlig vil overstige 100 mio. kr. årligt.